

Konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:15

om ändring i vallagen, m.m. (prop. 1987/88:21)

KU
1987/88:15

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 1987/88:21 om ändring i vallagen, m.m. och tre följdmotioner. Vidare tas upp sex motioner från den allmänna motionstiden 1987 vilkar rör skilda regler i vallagen. Utskottet kommer i samband med beredningen av proposition 1986/87:91 om aktivt folkstyre också att behandla vissa motioner rörande vallagen. I anslutning till utskottets förestående behandling av proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m. m. tas också vissa motioner rörande vallagen upp.

Utskottet har med viss redaktionell ändring godtagit propositionens lagförslag. Utskottet har med anledning av en följdmotion föreslagit viss ändring i vallagen om reglerna för anmälan om kandidater vid landstingsval samt avstyrkt övriga motioner. Utskottet har vidare med begagnande av sin initiativrätt föreslagit möjlighet för valprovsnämnden att delegera vissa enklare ärenden till ordföranden.

Till betänkandet har fogats sex reservationer och ett särskilt yttrande enligt följande.

Reservationer

1. Tillhandahållande av valsedlar (m, fp)
 2. Utvidgad brevröstning (m, fp)
 3. Röstning hos utlandsmyndighet (m, fp)
 4. Budröstning genom vårdare (m, fp, c)
 5. Valprovsnämndens sammansättning (fp, vpk)
 6. Omval i vissa särskilda fall (m, fp)
- Särskilt yttrande av (c) beträffande röstning hos utlandsmyndighet.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen antar förslag till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620),
2. lag om ändring i lagen (1972:794) om kyrkofullmäktigval,
3. lag om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland,
4. lag om ändring i kommunallagen (1977:179),
5. lag om ändring i lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter.

I propositionen föreslås ändrade regler för tilldelning av valsedlar till de politiska partierna. Ett parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen fått minst 1 % av rösterna i hela riket skall få gratis valsedlar till samma antal som riksdagspartierna samt få sina partimarkerade valsedlar utlagda i vallokalerna. Enligt nuvarande regler är förutsättningen för att få detta att partiet vid det senaste riksdagsvalet uppnådde detta röstetal.

Vidare föreslås att förfarandet med brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland, vilket har tillämpats vid 1982 och 1985 års val, skall komma till användning även vid 1988 års val.

Enligt propositionen skall vidare valprövningsnämnden få besluta om omval i den situationen att mindre än hälften av det bestämda antalet landstingsledamöter, kommunfullmäktige eller kyrkofullmäktige har blivit utsedda vid ett val.

Slutligen föreslås ytterligare en del smärre ändringar i vallagstiftningen.

De nya reglerna avses träda i kraft den 1 januari 1988 för att kunna tillämpas vid valen på hösten det året.

Motionerna

Motioner med anledning av proposition 1987/88:21

1987/88:K7 av Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar anta följande förslag till lag om ändrad lydelse av vallagen 5 kap. 8 §:

För att registrerad — — — personer och

för val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige minst fyra eller högst tio personer, dock att vad nu sagts skall, om landstingskommun eller kommun indelats i flera valkretsar, gälla varje valkrets.

Centrala valmyndigheten — — — registrerat parti.

1987/88:K8 av Per-Olof Strindberg (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till brevröstning som ett komplement till röstningen på svenska beskickningar och konsulat.

1987/88:K9 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om sådan ändring av 14 kap. 21 § i lagförslaget att länsstyrelsen skall anmäla till valprövningsnämnden om mer än hälften av valsedlarna är ogiltiga,

2. att riksdagen beslutar att 6 kap. 9 § 1 och 2 st. skall ha följande lydelse:

Det åligger centrala valmyndigheten att se till att väljarna i lokal där röstning äger rum för varje val har tillgång till valsedlar som försetts med parti- och valbeteckning för parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen fått mer än en procent av rösterna i hela landet (partimarkerade valsedlar). Centrala valmyndigheten skall dock beakta partiorganisationens önskemål i detta avseende.

I röstningslokal skall finnas blanketter till valsedlar.

1986/87:K702 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att vallagen 11 kap. 3 § skall ha lydelse som anges nedan:

3 §

Väljare som --- fyllt 18 år.

Vårdare är den som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mer varaktigt slag.

Sådan valsefelsförsändelse --- följande sätt.

Väljaren lägger --- för dem.

Vårdare skall ange i vilket vårdnadsförhållande han står till väljaren.

Vittne skall --- vara vittne.

1986/87:K704 av Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om brevröstning för svenskar i utlandet i enlighet med vad som anges i motionen.

1986/87:K708 av Alf Svensson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till ändring av vallagen så att den medger kartellregistrering och kartellbeteckning på valseedel för val till riksdagen,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till ändring av vallagens bestämmelser om registrering av politiskt parti och ändringar i konsekvens med denna, i enlighet med vad som anförts i motionen.

1986/87:K709 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av vallagen beträffande utlandsröstning att de röstberättigade så långt möjligt får säkerhet för att röstmottagningsställen etableras där större grupper röstberättigade befinner sig.

1986/87:K711 av Knut Wachtmeister (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att vallokalerna vid 1988 års val skall hållas öppna mellan kl. 08.00 och 19.00.

1986/87:K713 av Margitta Edgren (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om ändring av valprovsningsnämndens sammansättning enligt vad som anförts i motionen.

Antal anmälda kandidater och vissa partiregistreringsfrågor

Motionerna

I motion 1987/88:K7 av Anita Johansson (s) föreslås att bestämmelserna i 5 kap. 8 § vallagen om anmälan av antalet kandidater för val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige skall ändras så att antalet sätts till lägst fyra och högst tio personer och att detta skall gälla varje valkrets i valkretsindelad kommun. Syftet är att mer än två kandidater skall kunna anmälas per valkrets.

I motionen anförts att den aktuella bestämmelsen fungerar väl utom i

Stockholms läns landsting som av kommunaldemokratiska skäl är indelad i många valkretsar, vid det senaste valet 14. Detta innebär att varje parti i princip endast kunde anmäla en kandidat per valkrets.

I motion 1986/87:K708 av Alf Svensson (c) föreslås under yrkande 1 att vallagen ändras så att den medger kartellregistrering och kartellbeteckning på valsedel för val till riksdagen. I yrkande 2 föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av vallagens bestämmelser om registrering av politiskt parti och valsedelstilldelning.

I motiveringen framläggs förslag till sådana ändringar i vallagens bestämmelser att samverkan i valkartell skall kunna ske. Vidare anser motionären bl. a. att det nuvarande kravet för registrering av partibeteckning skall ändras så att antalet röstberättigade medlemmar höjs från nuvarande 1 500 till 3 000 samt att kostnadsfria valsedlar skall tilldelas parti som blivit registrerat enligt den i motionen föreslagna ordningen.

Gällande regler m. m.

Beträffande anmälan av kandidater gäller följande. För att registrerad partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall såvitt gäller val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige anmälas fyra och högst tjugo kandidater (5 kap. 8 §). Bestämmelsens nuvarande utformning tillkom 1973 (prop. 1973:28; KU 1973:13) då det högsta antalet ändrades från tio till tjugo för kommunala val. Bakgrunden var önskemål från centrala valmyndigheten, som överlagt i frågan med en parlamentariskt sammansatt samrådsgrupp om det högre antalet med hänsyn till förhållandena i Stockholms läns landstingskommun med dess 14 valkretsar och föreliggande önskemål från partiernas sida om att kunna gå ut med olika valsedelstyper.

Beträffande registrering av partibeteckning m. m. är reglerna i korthet följande.

Med ett parti avses enligt 3 kap. 7 § första stycket regeringsformen varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under en särskild beteckning. Detta partibegrepp är valtekniskt betingat och ger inte på ett realistiskt sätt uttryck för den roll de politiska partierna spelar i den svenska folkstyrelsen.

När det i vallagen (1972:620) meddelas bestämmelser om registrering av partibeteckning och om anmälan av kandidater till skydd för denna beteckning avses med partier i stället mellan valen aktiva politiska organisationer.

Enligt 5 kap. 1 § vallagen kan ett parti efter skriftlig ansökan och på vissa villkor få sin partibeteckning registrerad hos den centrala valmyndigheten, dvs. riksskatteverket, samt anmäla kandidater i valet. Villkoren för att en partibeteckning skall få registreras framgår av 5 kap. 3 § vallagen.

1. Partibeteckningen skall bestå av eller innehålla ord.
2. Partiet får inte utgöra en underavdelning av en politisk sammanslutning.
3. Om ansökan avser ett parti som inte är representerat i riksdagen måste den biträdas av ett visst antal röstberättigade medlemmar, 1 500 i hela riket för riksdagsval, 100 i landstingskommuner för landstingsval och 50 i kommuner för kommunfullmäktigval.

4. Partibeteckningen får inte kunna antas leda till förväxling med en beteckning som redan är registrerad eller som med anledning av någon tidigare gjord ansökan kan komma att registreras.

5. Partibeteckningen får inte heller antas kunna leda till förväxling med en beteckning som för högst fem år sedan avfördes ur registret efter namnbyte.

Registrering av en partibeteckning för riksdagsvalet gäller även för landstings- och kommunfullmäktigvalen i hela riket. Registrering för landstingsval gäller för den landstingskommun som anges i registreringsbeslutet och för kommunfullmäktigvalen i de kommuner som ligger inom landstingskommunen. Registrering för kommunfullmäktigval gäller för den kommun som anges i registreringsbeslutet.

Ett parti som fått sin partibeteckning registrerad måste enligt 5 kap. 5 § vallagen anmäla ett ombud till riksskatteverket inom en månad efter det att myndigheten låtit kungöra registreringen i Post- och Inrikes Tidningar. Om partiet inte anmäler ombud skall den registrerade partibeteckningen enligt 5 kap. 5 § vallagen avföras ur registret. Beteckningen skall också strykas ur registret om partiet begär det eller om partiet inte vid två på varandra följande ordinarie val har anmält några kandidater.

Utskottet

Vad gäller den i motion K7 av Anita Johansson (s) upptagna frågan torde det förhålla sig så att de aktuella problemen främst gäller det antal kandidater som kan anmälas i det största landstinget, nämligen Stockholms läns landsting med sina 14 valkretsar.

Utskottet delar motionärens uppfattning att vallagen bör ändras så att det skall vara möjligt för partier att anmäla minst två kandidater per valkrets i landstingskommun. Däremot anser utskottet av praktiska skäl att det inte är lämpligt att öka antalet anmälda kandidater för de valkretsindelade kommunerna. Utskottet föreslår att 5 kap. 8 § vallagen ändras så att antalet kandidater som skall anmälas vid landstingsval skall vara lägst 4 och höst 30. Därmed är motionen i denna del tillgodosedd. Motionsyrkandet i övrigt avstyrks.

Den av utskottet förordade ändringen av vallagen har tagits in i *bilaga 1* till detta betänkande.

Alf Svensson (c) har i motion K708 yrkandena 1 och 2 föreslagit att vallagen ändras så att den medger kartellregistrering och kartellbeteckning på valsedel för val till riksdagen. Vidare föreslås i motionen att reglerna för registrering av partibeteckning skall ändras. Motionären föreslår här att kravet på antal röstberättigade medlemmar höjs från 1 500 till 3 000 eller att ett parti fått minst 15 000 röster i hela landet. På dessa grunder skulle registrerade partier erhålla kostnadsfria valsedlar.

Utskottet vill erinra om att frågor om registrering av parti behandlats av folkstyrelsekommittén som föreslagit en modell med förhandsanmälan i stället för registrering. Förslaget i denna del har lagts fram i proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m.m. Endast parti som anmält sitt deltagande får enligt propositionen delta i mandatfördelning. De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1989 och således komma att tillämpas först vid valen år 1991. Utskottet har i detta sammanhang tagit upp Alf Svenssons motion då den får förutsättas avse förhållandena vid 1988 års

val. Under hänvisning till den pågående beredningen av frågor rörande registrering av partibeteckning och anmälningsförfarandet, m.m. anser utskottet att det inte finns skäl att nu ändra vallagen i enlighet med vad som föreslås i motion K708. Detsamma gäller de i motionen upptagna kartellregistreringsfrågorna. Motionsyrkandena avstyrks.

Tillhandahållande av valsedlar m.m.

Propositionen

Förslaget innebär att reglerna om tillhandahållande av valsedlar ändras så att de omfattar partier som vid något av de två senaste valen fått minst 1 % av rösterna i hela landet. För närvarande gäller kravet det senaste riksdagsvalet.

Motionen

I motion K9 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) föreslås under yrkande 2 att i 6 kap. 9 § införs ett tillägg av den innebörden att centrala valmyndigheten inför utläggandet av valsedlar i röstningslokal dock skall beakta partiorganisationens önskemål i detta avseende. Vidare föreslås viss omformulering av paragrafen i övrigt.

Utskottet

Den i propositionen föreslagna ändringen motiveras bl.a. av det förhållandet att kds, som vid 1985 års riksdagsval samverkade med centerpartiet under beteckningen centern, utan ändring inte skulle få valsedlar utlagda vid 1988 års val. Utskottet har ingen erinran mot propositionens lagförslag på denna punkt. Vad gäller det i motion K9 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) framförda förslaget att den centrala valmyndigheten skall beakta partiorganisationens önskemål om utläggning av valsedlar anser utskottet att en generell regel på detta område av praktiska skäl inte bör införas. Det bör hållas i minnet att tillhandahållandet av valsedlar gäller alla de tre valen och det kan uppkomma situationer då man inte vet vilken partiorganisation som skall avgöra frågan. Utgångspunkten bör som hittills vara ett partis deltagande i tidigare riksdagsval. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motionsyrkandet.

Vallokalers öppethållande

Motionen

I motion K711 av Knut Wachtmeister (m) föreslås att vallokaler skall stänga en timme tidigare än nu och alltså vara öppna mellan kl. 08.00 och 19.00.

Frågan om avkortat öppethållande av vallokaler har inte behandlats av folkstyrelsekommittén och ej tagits upp i förevarande proposition. Frågan har behandlats i riksdagen vid ett flertal tillfällen, senast hösten 1983 då en motion med förslag om stängning kl. 19.00 avslogs (KU 1983/84:11) under hänvisning till att stängningstiden ändrades så sent som 1979 till nuvarande

tidpunkt samt att vallagsbestämmelserna nyligen setts över av 1978 års vallagskommitté.

KU 1987/88:15

Utskottet

Röstning sker enligt 8 kap. 1 § på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Röstberättigad, som på grund av vistelse utom riket eller på annan ort inom riket eller av annat skäl finner sig vara förhindrad att rösta på valdagen i vallokalen får rösta på postanstalt inom riket, eller hos svensk utlandsmyndighet eller på svenskt fartyg i utrikes fart. Dessutom kan enligt särskild lag brevröstning få ske i Förbundsrepubliken Tyskland.

Som framgått är röstning i vallokal huvudregel enligt den svenska valordningen. Vallokalerna skall enligt 9 kap. 1 § hållas öppna mellan klockan 8.00 och 20.00. Viss avkortning kan dock bestämmas av den centrala valmyndigheten.

Utskottet vill betona vikten av att så många som möjligt skall ha praktisk möjlighet att personligen avlämna sin röst i vallokal. Stängningstiden ändrades 1979 från kl. 21.00 till 20.00. En ytterligare avkortning på sätt som föreslås i motionen skulle kunna inverka menligt för alla dem som vill rösta på valdagen men som arbetar på söndagar, t.ex. inom vård- och servicenäringsringar, lantbruk och vissa industrier. Under hänvisning till det anförda avstyrks motion K711.

Brevröstning

Propositionen

I propositionen hemställer regeringen att riksdagen antar förslag till lag om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland. Enligt förslaget skall vid 1988 års val till riksdagen och till landsting och kommunfullmäktige samt vid extra val och folkomröstning som infaller under valperioden röstberättigade som vistas i Förbundsrepubliken Tyskland få rösta genom att därifrån sända sina valsedlar till valnämnden med posten (brevröstning). Brevröstningen skall gå till på samma sätt som vid valen åren 1982 och 1985.

Motionerna

I motion 1987/88:K8 av Per-Olof Strindberg (m) yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till brevröstning som ett komplement till röstningen på svenska beskickningar och konsulat. Motionären anför att erfarenheterna från det senaste valet visar att tillförlitligheten i brevröstningsförfarandet har ökat. Brevröstning bör därför kunna komma till användning i sådana fall då det visar sig att röstning inte på vanligt sätt kan genomföras vid svenska utlandsmyndigheter i något visst land. För röstberättigade svenska medborgare bosatta eller på resa i utlandet är det ofta svårt att utöva rösträtten. På många håll är avståndet till närmaste konsulat eller beskickning mycket stort och kommunikationerna så dåliga att det är både

tidsödande och kostnadskrävande att bege sig dit för att rösta. Därför bör brevröstningsmöjligheten införas generellt.

KU 1987/88:15

I motion 1986/87:K704 av Hans Nyhage (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om brevröstning för svenskar i utlandet. I motiveringen, som i huvudsak är densamma som i motion K8, anförs att en förbättrad information från valmyndigheterna bör möjliggöra generell brevröstning från utlandet som komplement till röstning hos utlandsmyndighet.

Utskottet

Utskottet tillstyrker det framlagda lagförslaget om brevröstning för svenska medborgare i Förbundsrepubliken Tyskland.

I motionerna K8 av Per-Olof Strindberg (m) och K704 av Hans Nyhage (m), föreslås att reglerna om brevröstning skall kunna komma till generell användning för de svenskar i utlandet som inte utan svårigheter kan utöva sin rösträtt hos svensk utlandsmyndighet eller särskilt röstmottagningsställe.

Frågan om ett vidgat brevröstningsförfarande har övervägts i propositionen. Enligt departementschefen är det viktigt att man gör så få undantag som möjligt från den i Sverige gällande huvudregeln, att rösträtten utövas genom personlig inställelse, så att man kan upprätthålla de krav på tillförlitlighet som ställs på förfarandet i valen. Brevröstning bör komma till användning bara i sådana undantagsfall där det visar sig att röstning inte kan genomföras på sedvanligt sätt vid svensk utlandsmyndighet. Ett skäl att inte acceptera brevröstningsförfarandet som permanent inslag i valordningen är det förhållandevis stora antalet röster som inte kan godkännas. Det kan nämnas att 11 % av rösterna underkändes vid 1982 års val. Motsvarande siffra 1985 var 8 %.

Utskottet delar den uppfattning som framförts i motionerna att det är olyckligt att en del svenskar i utlandet av praktiska skäl, t.ex. stora avstånd till valmyndigheter, har svårt att utöva sin rösträtt. Det är enligt utskottet angeläget att största möjliga ansträngningar görs från svensk sida att underlätta för svenska medborgare att utöva rösträtten. Emellertid får de skäl som departementschefen anfört mot en vidgning av brevröstningsförfarandet godtas. Utskottet förutsätter att den centrala valmyndigheten ägnar särskild uppmärksamhet åt valinformationen betydelse för att minska antalet underkända röster. Under hänvisning till det anförda avstyrks motionerna K8 och K704.

Röstning hos utlandsmyndighet

Motionen

I motion 1986/87:K709 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av vallagen beträffande utlandsröstning att de röstberättigade så långt möjligt får säkerhet för att röstmottagningsställen etableras där större grupper röstberättigade befinner sig.

I motiveringen erinras om att det enligt 10 kap. 7 § vallagen är den centrala valmyndigheten som efter samråd med utrikesdepartementet bestämmer hos vilka utlandsmyndigheter röstning skall äga rum. Enligt motionen är det i realiteten utrikesdepartementet som bestämmer hos vilka beskickningar och konsulat röstning lämpligen bör äga rum. Motionärerna anser att det ur demokratisk synpunkt är otillfredsställande att det är ett regeringsorgan som har ett avgörande inflytande på detta område och ifrågasätter om inte t.ex. valprövningsnämnden eller den centrala valmyndigheten borde besluta i sådana frågor efter vissa i lag fastställda kriterier.

Gällande ordning m.m.

Bestämmelser om röstning hos utlandsmyndighet ges i 10 kap. vallagen. Enligt 7 § skall, när val skall förrättas, centrala valmyndigheten efter samråd med utrikesdepartementet bestämma hos vilka svenska utlandsmyndigheter röstning skall äga rum. Vid val som ej omfattar hela riket får dock den centrala valmyndigheten bestämma att röstning hos svensk utlandsmyndighet ej skall äga rum. Röstning får börja tidigast den tjugofjärde dagen före valdagen och pågå så länge att avgivna valedlar kan beräknas vara centrala valmyndigheten till handa senast klockan 12.00 dagen före valdagen. Utlandsmyndighetens chef bestämmer när och var röstning äger rum hos myndigheten samt kungör tid och ställe för röstningen. Röstmottagare hos utlandsmyndighet är myndighetens chef eller den han utser. Centrala valmyndigheten utfärdar särskilda föreskrifter. Det skall nämnas att 1985 gavs föreskrifter ut den 5 juni och trädde i kraft två veckor därefter.

Folkstyrelsekommittén som övervägt frågor om förtidsröstning har (s. 165) inte föreslagit ändring i nuvarande ordning. Kommittén redovisade att det vid 1985 års val förekom röstning vid 275 svenska utlandsmyndigheter. Särskild röstmottagning anordnades också på ett antal platser som saknar utlandsmyndighet. Särskild röstmottagning brukar ordnas om tio till femton väljare finns på platsen men omständigheterna i det enskilda fallet har, enligt vad som framgår av kommitténs redovisning, medfört att röstmottagning ordnas även när ett mindre antal väljare funnits på platsen.

Vid valet 1985 var drygt 17 000 personer upptagna i den särskilda röstlängden. Nära 14 000 giltiga röster avgavs, vilket motsvarar ca 80 procents valdeltagande.

Utskottet

I partimotion K709 från folkpartiet föreslås i yrkande 2 att vallagen skall ändras så att röstberättigade svenskar i utlandet så långt möjligt får möjlighet att rösta genom att röstmottagningsställen inrättas där större grupper röstberättigade befinner sig. Utskottet har vidare tagit del av skrivelser från bl.a. svenska medborgare bosatta i Frankrike som påtalat behovet av flera röstmottagningsställen, särskilt i den nordöstra delen i gränslandet mot Schweiz.

Under beredningen av ärendet har utskottet genom en utfrågning av rättschefen i utrikesdepartementet ambassadör Hans Corell upplysts om att utrikesdepartementets ambition är att så långt möjligt säkerställa utlands-

svenskarnas röstningsmöjligheter med beaktande av de regler som gäller i olika länder.

KU 1987/88:15

Enligt utskottets mening är den i motionen upptagna frågan angelägen. Som framgått av vad utskottet inhämtat har också stora ansträngningar gjorts från centrala valmyndighetens och UD:s sida för att generöst ordna röstmottagning i en mängd länder även i fall där det gäller ett mindre antal röstberättigade. Mot bakgrund av att den svenska valordningen förutsätter att så många som möjligt också i praktiken skall ha reella förutsättningar att utöva rösträtten är detta tillfredsställande. Emellertid måste man i sammanhanget även beakta de regler som gäller i olika länder. I Schweiz är röstning över huvud taget inte möjlig. I Västtyskland gäller den ordningen att endast brevöstning får förekomma. Enligt vad som uppgivits får i Frankrike röstning endast ske hos svensk ambassad eller konsulat.

Utskottet anser det angeläget att utrikesdepartementet liksom hittills aktivt verkar för att säkerställa svenska medborgares rösträtt och utgår från att kontakter tas i syfte att om möjligt öka förutsättningarna för svensk röstning även i sådana länder som för närvarande inte erbjuder dessa möjligheter. Utskottet anser det emellertid inte erforderligt att som föreslås i motionen förorda ändring i vallagstiftningen på denna punkt. Motionsyrkandet avstyrks följaktligen.

Budröstning

Motionen

I motion 1986/87:K702 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m. fl. (c) föreslås att riksdagen antar ny lydelse av 11 kap. 3 § vallagen. Innebörden i förslaget är att det i paragrafen görs ett tillägg av den innebörden att vid budröstning genom vårdare vårdaren skall "ange i vilket vårdnadsförhållande" han står till väljaren.

I motiveringen anförts att nuvarande ordning inte är tillfredsställande. Risker för fusk och otillbörlig påverkan är för stora med gällande regler, vilket ett antal överklaganden visat. Att man vid spridda tillfällen brukar se till någon eller ge hjälp i speciella frågor kan inte anses grunda något vårdnadsförhållande. Gränsen bör gå vid de insatser som normalt görs t. ex. av en hemsamarit (hemvårdsbiträde). Vårdnadsförhållandet bör kunna styrkas inför röstmottagaren och anges på valedelsförsändelsen.

Gällande regler

Särskilda bestämmelser om röstning med valedelsförsändelse återfinns i 11 kap. vallagen.

Enligt 3 § får väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen, lämna valedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader eller moder eller syskon eller hans vårdare som fyllt 18 år. I nämnda paragraf finns också detaljföreskrifter om valedelsförsändelser. Då valedelsförsändelse mottas skall valförrättaren kontrollera att försändelsen är i föreskrivet skick – 11 kap. 7 §. Bud som ej är känt av röstmottagaren är skyldigt att legitimera sig – 8 §.

Motionsyrkanden av samma innebörd har tidigare behandlats av riksdagen, senast hösten 1986 (KU 1986/87:15). Då avslogs en likartad motion av samma huvudmotionär under hänvisning till tidigare bedömning, varvid utskottet framhöll vikten av att budröstningsförfarandet och partiernas roll hålls klart isär och att det var av särskild betydelse att de som medverkar i röstningsförfarandet på vårdinstitutioner följer gällande regler. Det kunde enligt utskottet förutsättas att de politiska partierna kommer att verka för att de aktiva i det lokala valarbetet blir orienterade om gällande föreskrifter. I en reservation (m. c. fp) yrkades bifall till motionens lagförslag. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet

Som framgått har motioner om ändrade regler för budröstning genom vårdare behandlats och avslagits vid flera tillfällen under senare år. Motionärerna anser att det vid budröstning genom vårdare skall anges i vilket vårdnadsförhållande vårdaren står i förhållande till väljaren. I princip bör endast fast vårdare t.ex. vårdbiträde i hemtjänsten godtas. De nuvarande reglerna innebär för stora risker för valfusk.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är högst angeläget att budröstningsförfarandet handhas korrekt. Utskottet har också vid tidigare tillfällen understrukt vikten av att budröstningsförfarandet och partiernas roll hålls klart isär och att det är av särskild betydelse att de som medverkar i röstningsförfarandet följer gällande regler. Det har förutsatts att de politiska partierna verkar för att de aktiva i det lokala arbetet blir orienterade om gällande föreskrifter. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker motion K702.

Omval i vissa särskilda fall

Propositionen

I propositionen föreslås sådana ändringar att om mindre än hälften av det bestämda antalet fullmäktige har blivit utsedda vid kommunalval, skall länsstyrelsen anmäla detta till valprövningsnämnden. Efter en sådan anmälan skall valprövningsnämnden besluta att valet skall göras om.

Bakgrunden är att vid 1985 års kyrkofullmäktigval i ett fall (Sättna), fullmäktige inte kunde utses eftersom samtliga avlämnade valsedlar var ogiltiga därför att de saknade partibeteckning. Eftersom vallagstiftningar inte medger att valet gjordes om beslutade riksdagen (prop. 1985/86:88, KU 14) en tidsbegränsad lag för att nytt val skulle kunna hållas. Lagen gäller till utgången av år 1988.

I propositionen redovisas bl.a. ett remissyttrande från valprövningsnämnden där nämnden pekat på att nackdelen med en reglering som den provisoriska och den nu föreslagna är att den inte hindrar att platserna i fullmäktige utses genom en enda godkänd sedel, om bara antalet angivna kandidater är tillräckligt stort. Nämnden har därför fört fram tanken att ett

nytt val skall kunna ske så snart mer än hälften av valsedlarna är ogiltiga. Departementschefen avvisar dock detta förslag och anför att frågan om det skall finnas en viss andel godkända valsedlar i ett val för att detta skall anses tillräckligt representativt för att gälla är en betydligt större fråga än den som nu behöver få sin lösning.

Motionen

I motion 1987/88:K9 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) föreslås i yrkande 1 att riksdagen beslutar sådan ändring av 14 kap. 21 § lagförslaget att länsstyrelsen skall anmäla till valprövningsnämnden om mer än hälften av valsedlarna är ogiltiga. I motiveringen erinras om grunderna för det förslag som valprövningsnämnden lagt fram i sitt yttrande.

Utskottet

Utskottet anser i likhet med vad som föreslås i propositionen att permanenta regler om omval bör införas i lagstiftningen och då avse inte bara kyrkofullmäktige utan även landsting och kommunfullmäktige. Den nu föreslagna konstruktionen innebär att omval skall ske om mindre än hälften av det bestämda antalet landstingsledamöter eller kommunfullmäktige kan utses. Så kan bli fallet om många – eller alla – valsedlar är ogiltiga. I sådant fall skall efter länsstyrelsens anmälan valprövningsnämnden besluta om omval. Det av motionärerna framlagda förslaget att omval skall, i likhet med vad valprövningsnämnden förordat, ske om mer än hälften av valsedlarna är ogiltiga har övervägts av departementschefen. Utskottet delar den bedömning som gjorts i propositionen. Enligt utskottet bör dock frågan följas med uppmärksamhet vid nästa val. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionsyrkandet.

Valprövningsnämndens sammansättning

Motionen

I motion 1986/87:K713 av Margitta Edgren (fp) föreslås att riksdagen beslutar om sådan ändring av bestämmelserna om valprövningsnämndens sammansättning att samtliga de partier som erhållit plats i riksdagen också garanteras plats i valprövningsnämnden. I motionen pekas på det förhållandet att folkpartiet blev utan representation vid valet 1982. Med hänsyn till att nämnden hanterar frågor som gäller rättstillämpning och demokratins regler i allmänna val anser motionären att alla riksdagspartier bör garanteras plats.

Gällande ordning, m.m.

Valprövningsnämnden inrättades i samband med 1974 års grundlagsreform. Ledamöter och ersättare valdes av riksdagen första gången den 13 mars 1974. Nämnden övertog från regeringsrätten uppgifter att pröva besvär över allmänna val m.m. De grundläggande bestämmelserna om nämnden finns i regeringsformen (RF), riksdagsordningen (RO) och vallagen.

Enligt RF 3:11 får riksdagsval överklagas hos en av riksdagen utsedd valprövningsnämnd. Nämnden består av ordförande, som skall vara eller har varit ordinarie domare och som ej får tillhöra riksdagen, och sex andra ledamöter. Ledamöterna väljs efter varje ordinarie val, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden har ägt rum. Ordföranden väljs särskilt. Nämndens beslut får ej överklagas.

Val av valprövningsnämnden sker enligt den ordning som ges i 7 kap. RO med gemensamma bestämmelser om val inom riksdagen. Det innebär bl.a. att valet bereds av valberedningen. Val av ordförande och ersättare för denne väljs särskilt. Val av de sex ledamöterna har skett med gemensam lista som normalt bygger på proportionell fördelning i enlighet med aktuell mandatfördelning vid de olika valtillfällena. En avvikelse har förekommit på så sätt att på en av de suppleantplatser som enligt proportionell fördelning tillkommit socialdemokraterna har utsetts en funktionär hos vänsterpartiet kommunisterna. Det har vidare varit praxis att partierna på ledamots- eller suppleantplats låtit invälja funktionärer från partiorganisationer och domstolar med hänsyn till önskemål om tillgång till valteknisk och juridisk erfarenhet.

Utskottet

Utskottet vill erinra om att valprövningsnämnden vid sin tillkomst förutsattes bli utsedd med tillämpning av reglerna om proportionalitetsval. Motionärens förslag att alla partier som är representerade i riksdagen skall beredas ordinarie plats i valprövningsnämnden skulle leda till en otypligt stor nämnd. Mot denna bakgrund och med beaktande av valprövningsnämndens uppgifter anser utskottet att nuvarande ordning inte bör ändras. Motionsyrkandet avstyrks.

Ordförandebeslut i valprövningsnämnden

Utskottet

Enligt 15 kap. 9 § vallagen skall när valprövningsnämnden avgör ärende enligt vallagen nämndens samtliga ledamöter vara närvarande.

I samband med 1974 års grundlagsreform inrättades valprövningsnämnden som övertog prövning av valbesvär från regeringsrätten. Nämnden fick också uppgiften att enligt 15 kap. 3 § vallagen granska de bevis som enligt 15 kap. 1 § skall utfärdas av centrala valmyndigheten för den som blivit utsedd till riksdagsledamot eller ersättare. Enligt tidigare ordning företogs granskning av fullmakter (bevis) inför justitieministern i närvaro av tre riksbanksfullmäktige och tre riksgäldsfullmäktige.

Granskningen av bevis för riksdagsledamöter och ersättare som utfärdas efter riksdagsvalet är en fråga som skall handläggas av en fulltalig valprövningsnämnd. Då det gäller granskning av bevis som utfärdas för nya riksdagsledamöter eller ersättare för riksdagsledamöter med anledning av avgångar från riksdagen är det enligt utskottets mening inte påkallat att hela nämnden kallas till sammanträde med det korta varsel som ofta är nödvändigt. Mot bakgrund av de erfarenheter som vunnits i nämnden under

de tolv år nämnden verkat samt den omständigheten att den centrala valmyndigheten har väl fungerande former för utformningen av bevis och protokoll förordar utskottet en ändring i vallagen av innebörd att till ordföranden eller ersättare för ordföranden får delegeras rätten att granska sådana bevis som följer av "kompletteringsval" och i samband härmed överlämna berättelse till riksdagens talman över den företagna granskningen. Sådan "ordförandegranskning" bör således få ske under förutsättning att ärendet inte rymmer några särskilda komplikationer. I annat fall skall ordföranden hänskjuta granskningen till nämnden.

Under hänvisning till det anförda föreslår utskottet att en delegationsregel införs i 15 kap. 9 § i enlighet med bilaga 2.

Propositionen i övrigt

Utskottet föreslår i förtydligande syfte en viss lagteknisk ändring i förslaget till lydelse av dels 2 kap. 6 § kommunallagen, dels 2 kap. 6 § lagen om församlingar och kyrkliga samfundigheter (se *bilaga 2*).

Utskottet tillstyrker propositionens förslag i övrigt med den ändringen att ikraftträdandet bestäms till den 1 februari 1988.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *kandidatanmälan vid landstingsval*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:K7 antar den i *bilaga 1* föreslagna lydelsen av 5 kap. 8 § vallagen,
2. beträffande *vissa partiregistreringsfrågor, m.m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K708 yrkandena 1 och 2,
3. beträffande *tillhandahållande av valsedlar*
att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:21 i denna del och med avslag på motion 1987/88:K9 yrkande 2 antar propositionens förslag till lydelse av 6 kap. 9 § vallagen,
4. beträffande *vallokalers öppethållande*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K711,
5. beträffande *brevröstning*
att riksdagen med bifall till propositionen antar det framlagda förslaget till lag om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland med den ändringen att ikraftträdandet bestäms till den 1 februari 1988,
6. beträffande *utvidgad brevröstning*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K704 och 1987/88:K8,
7. beträffande *röstning hos utlandsmyndighet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K709,
8. beträffande *budröstning genom vårdare*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K702,
9. beträffande *omval i vissa särskilda fall*
att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:21 i denna del och med avslag på motion 1987/88:K9 yrkande 1 antar propositionens förslag till lydelse av 14 kap. 21 § vallagen,
10. beträffande *valprövningsnämndens sammansättning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K713,

11. beträffande *ordförandebeslut i valprövningsnämnden* att riksdagen med anledning av utskottets initiativ beslutar anta i *bilaga 1* föreslagen lydelse av 15 kap. 9 § vallagen samt av ikraftträdandebestämmelsen,

12. beträffande 2 kap. 6 § *kommunallagen (1977:179)* och 2 kap. 6 § *lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter* att riksdagen med anledning av propositionen i denna del antar i *bilaga 2* föreslagen lydelse av 2 kap. 6 § kommunallagen (1977:179) och 2 kap. 6 § lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter,

13. beträffande *propositionen i övrigt* att riksdagen antar propositionens förslag till lag om ändring i vallagen, lag om ändring i lagen om kyrkliga samfälligheter, lag om ändring i kommunallagen samt lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter i övriga delar med den ändringen att ikraftträdandet bestäms till den 1 februari 1988.

Stockholm den 3 december 1987

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Ulla Pettersson (s), Margitta Edgren (fp), Bo Hammar (vpk) och Ture Ångqvist (s).

Reservationer

1. Tillhandahållande av valsedlar (mom. 3)

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 5 med "Vad gäller" och slutar på s. 6 med "avstyrks motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

I motion K9 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) föreslås att centrala valmyndigheten i fråga om tillhandahållandet av partimarkerade valsedlar i vallokalerna skall beakta partiorganisationernas önskemål. Bakgrunden är det uppmärksammade fallet 1985 då valsedlar för kds lades ut trots att partiet motsatte sig detta eftersom det då samverkade med centerpartiet under valbeteckningen centern. Frågan prövades av valprövningsnämnden vars majoritet fann att den gällande lagstiftningen innebar att valsedlar måste läggas ut även om partiet motsatte sig detta. Utskottet finner att starka principiella skäl talar för att det måste få ankomma på partierna att ha ett avgörande inflytande om deras valsedlar skall läggas ut eller inte. Det kan ju inte uteslutas att partier skulle kunna vilja ändra beteckning i ett sent skede eller samverka med

andra. Det bör enligt utskottet gå att även praktiskt klara en sådan förändring. Utskottet tillstyrker därför motionen.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *tillhandahållande av valsedlar*

att riksdagen med avslag på proposition 1986/87:21 i förevarande del och med bifall till motion 1987/88:K9 yrkande 2 antar följande förslag till ny lydelse av 6 kap. 9 § vallagen,

Förslag till

Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Riksdagen föreskriver att 6 kap. 9 § skall ha följande lydelse:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

I lokal där röstning äger rum skall väljarna för varje val ha tillgång till

1. valsedlar som försetts med parti- och valbeteckning för parti som vid det senaste riksdagsvalet fått mer än en procent av rösterna i hela landet (partimarkerade valsedlar) samt

2. blanketter till valsedlar.

Lantbrevbärare som mottager valsedelsförsändelser bör medföra partimarkerade valsedlar och valsedelsblanketter enligt första stycket.

Partimarkerade valsedlar och valsedelsblanketter enligt första stycket tillhandahålls genom centrala valmyndighetens försorg.

Det åligger centrala valmyndigheten att se till att väljarna i lokal där omröstning äger rum för varje val har tillgång till valsedlar som försetts med parti- och valbeteckning för parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen fått mer än en procent av rösterna i hela landet (partimarkerade valsedlar). Centrala valmyndigheten skall dock beakta partorganisatio- nens önskemål i detta avseende.

I röstningslokal skall finnas blanketter till valsedlar.

2. Brevröstning (mom. 6)

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "K8 och K704" bort ha följande lydelse:

De skäl mot att tillåta brevröstning i andra länder än Förbundsrepubliken Tyskland som anförs av departementschefen är dels önskemålet om att göra så få undantag från regeln att rösträtten främst utövas genom personlig inställelse hos utlandsmyndighet, dels att andelen icke godkända röster fortfarande är ganska hög. Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är av mycket stor vikt att det finns så få hinder som möjligt för svenskar som befinner sig i utlandet att utöva sin rösträtt. Långa avstånd till röstmottagningsställe kan självklart vara ett reellt hinder. Utskottet konstaterar att

andelen ogiltiga brev röster sjönk kraftigt mellan 1982 och 1985 års val. Genom förbättrad information bör det gå att ytterligare reducera felprocenten. I Sverige utövas rösträtten numera av ca 2 miljoner röstberättigade genom poströstning, varför betydelsen av personlig inställelse inte är lika stor som tidigare. Mot bakgrund av det anförda tillstyrker utskottet motionsföreläggningen. Regeringen bör skyndsamt lägga fram erforderliga lagförslag.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *utvidgad brev röstning*
att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:K709 och 1987/88:K8
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Röstning hos utlandsmyndighet (mom. 7)

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse.

Enligt utskottet återstår emellertid en del problem att lösa. Så är fallet beträffande Frankrike där enligt vad utskottet erfarit stora grupper svenska röstberättigade medborgare i praktiken inte kan utöva sin rösträtt. Liknande brister kan också föreligga på andra håll. Enligt utskottet är det angeläget att kraftfulla åtgärder vidtas från centrala valmyndighetens och utrikesdepartementets sida för att på lämpligt sätt säkerställa svenska rösträttsberättigade medborgares rösträtt. Om nu verkliga förhållandena i Frankrike inte tillåter röstning på tillfälligt anordnat röstmottagningsställe bör självfallet UD:s ambition vara att i aktuella områden inrätta honorärkonsulat. Utskottet utgår från att utrikesdepartementet i egenskap av regeringsorgan inte medvetet vill omöjliggöra för vissa utlandssvenskar att utöva sin grundlagssensliga rätt att rösta. Utskottet anser att det i och för sig kan finnas skäl att i likhet med motionärernas förslag låta ett regeringen oberoende organ bestämma om på vilka platser röstmottagning skall anordnas, men finner att det lämpligen för närvarande bör uppdras åt regeringen att vidta erforderliga åtgärder för att säkerställa förbättrade möjligheter för svenskar att rösta utomlands. Utskottet utgår från att det vid 1988 års val genom lämpliga åtgärder och förbättrad information skall bli bättre förhållanden. Vad utskottet anför bör ges regeringen till känna.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. beträffande *röstning hos utlandsmyndighet*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K709 som sin mening ger
regeringen till känna vad utskottet anför.

4. Budröstning (mom. 8)

KU 1987/88:15

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje StenSSon (fp), Elisabeth Fleetwood (m), Bengt Kindbom (c) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Som framgått" och slutar med "motion K702" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill starkt understryka vikten av att så många som möjligt kan avge sina röster i de allmänna valen. Olika former av budröstning är härvidlag ett viktigt komplement till den personliga röstavgivningen.

Samtidigt är det av största vikt att skapa garantier för att riskerna för otillbörlig påverkan vid budröstning i görligaste mån undanröjs. Vidare är det av stor betydelse att reglerna är så utformade, att röstmottagarna på så säkra och likformiga grunder som möjligt kan avgöra om den som tjänstgör som bud skall accepteras eller ej. Det är olyckligt med olikartad praxis mellan olika röstmottagare. Tvister om valförrättarnas beslut kan dessutom leda till överklaganden och i vissa fall omval.

Erfarenheten visar att problem särskilt uppkommit vad gäller budröstning genom vårdare. Rena missbruk har förekommit, i några fall beivrade vid domstol. Det har också i övrigt rått stor osäkerhet om vad som skall avses med ett vårdnadsförhållande.

Utskottet anser därför att det föreligger behov att komplettera föreskrifterna i 11 kap. 3 § vallagen på det sätt som föreslås i motion 1986/87:K702. Motionsyrkandet tillstyrks således.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *röstning genom bud som är vårdare*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K702 antar följande förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620):

Riksdagen föreskriver att 11 kap. 3 § vallagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.
3 §

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd eller, om han vistas utomlands, hos närmaste utlandsmyndighet där röstning äger rum, får lämna valsedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år. Sådan valsedelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av budet och ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt samt att han av anledning som anges i första stycket ej kan inställa sig för röstning i vallokalen för valdistriktet eller hos utlandsmyndigheten. Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran samt att något förhållande som strider mot innehållet ej är känt för dem. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd eller, om han vistas utomlands, hos närmaste utlandsmyndighet där röstning äger rum, får lämna valsedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år. *Vårdare är den som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mer varaktigt slag.* Sådan valsedelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av budet och ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt samt att han av anledning som anges i första stycket ej kan inställa sig för röstning i vallokalen för valdistriktet eller hos utlandsmyndigheten. Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran samt att något förhållande som strider mot innehållet ej är känt för dem. *Vårdare skall ange i vilket vårdnadsförhållande han står till väljaren.* Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 1988.

5. Omval i vissa särskilda fall (mom. 9)

KU 1987/88:15

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Så kan" och slutar med "avstyrks motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna, som fullföljer den uppfattning valprövningsnämnden i sitt yttrande till justitiedepartementet anfört, finner utskottet att det är lämpligare att omval skall ske om mer än hälften av de avgivna rösterna är ogiltiga. Det är inte godtagbart att en fullmäktigeförsamling skall kunna utses t.ex. genom i extremfallet endast en valsedel. Utskottet tillstyrker därför motionen.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *omval i vissa särskilda fall*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:K9 yrkande 1 och med avslag på propositionen i denna del beslutar att 14 kap. 21 § vallagen skall ha följande lydelse:

Om mer än hälften av de avgivna valsedlarna är ogiltiga skall länsstyrelsen anmäla detta till valprövningsnämnden.

6. Valprövningsnämndens sammansättning (mom. 10)

Börje Stensson (fp), Margitta Edgren (fp) och Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Motionärens förslag" och slutar med "Motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Nämnden är ett domstolsliknande organ för att huvudsakligen som enda instans pröva besvär över allmänna val. I praktiken har på en av de suppleanterplatser som enligt proportionell fördelning tillkommit socialdemokraterna, en funktionär från vänsterpartiet kommunisternas centrala kansli utsetts. Därmed har ett av de mindre partierna, utan egen representation i denna för rättssäkerheten i val viktiga instans, fått insyn. Av principiella skäl anser utskottet i likhet med motionären att varje parti som är representerat i riksdagen och som klarat 4 procentsspärren bör ha en plats i nämnden. Nämnden är ju en rättsinstans och behöver därför inte i sin sammansättning svara mot partiernas styrka i riksdagen. Under vissa perioder har också från riksdagen fristående domare utsetts till ledamöter och suppleanter. Utskottet anser att det för den demokratiska insynen och en oberoende prövning är viktigt att alla riksdagspartier är företrädna i nämnden och vill därför förorda att reglerna skyndsamt ses över av regeringen.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *valprövningsnämndens sammansättning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:K713 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Röstning hos utlandsmyndighet (mom. 7)

Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (båda c) anför:

Myndigheterna i Västtyskland och Schweiz tillåter inte röstavgivning på de svenska ambassaderna och konsulaten. Detta försvårar i hög grad röstningen för de svenska medborgare som vistas i dessa länder. Regeringen bör därför på nytt ta upp denna fråga med regeringarna i de båda länderna med syfte att få till stånd en omprövning.

Förslag till
Lag om ändring i vallagen (1972:620)

KU 1987/88:15
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1972:620) att 5 kap. 8 § och 15 kap. 9 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Av utskottet föreslagen lydelse

5 kap.
8 §

För att registrerad partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall partiet som kandidater anmäla

för val till riksdagen i viss valkrets minst fyra och högst femton personer och

för val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige minst fyra och högst tjugo personer i landstingskommunen eller kommunen.

för val till riksdagen i viss valkrets minst fyra och högst femton personer,

för val av landstingsledamöter minst fyra och högst trettio personer i landstingskommunen och för val av kommunfullmäktige minst fyra och högst tjugo personer i kommunen.

Centrala valmyndigheten bestämmer inför varje val när anmälan av kandidater senast skall göras. Kungörelse härom skall föras in i Post- och Inrikes Tidningar. Underrättelse om beslutet skall vidare tillställas varje registrerat parti.

Anmälan av kandidater skall göras hos centrala valmyndigheten eller, i den mån regeringen eller myndighet som bestäms av regeringen föreskriver det, länsstyrelsen. Anmälan skall göras skriftligen av partiets ombud eller av person som ombudet utsett. Till anmälningshandlingen skall fogas skriftlig förklaring från varje kandidat att han givit partiet tillstånd att anmäla honom.

15 kap.
9 §

När valprövningsnämnden avgör ärende enligt denna lag skall nämndens samtliga ledamöter vara närvarande.

Nämnden får uppdra åt ordföranden eller ersättaren för denne att på nämndens vägnar i ärenden av enklare beskaffenhet granska bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamot som utses under löpande valperiod med anledning av att riksdagsledamot avgått eller ersättare utsetts enligt 14 kap. 14 § denna lag.

Mot valprövningsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 1988.

1. Förslag till ny lydelse av 2 kap. 6 § kommunallagen
(1977:179)

KU 1987/88:15
Bilaga 2

Nuvarande lydelse

Av utskottet föreslagen lydelse

2 kap.
6 §

Ledamöter och suppleanter i fullmäktige väljs för tre tjänstgöringsår räknat från och med den 1 november det år då valet har skett.

Ledamöter och suppleanter i fullmäktige väljs för tre tjänstgöringsår räknat från och med den 1 november det år då valet har skett. *Om valprövningsnämnden har beslutat om omval enligt 15 kap. 7 § tredje stycket vallagen (1972:620), skall dock tjänstgöringstiden förlängas till dess omvalet har avslutats.*

I Stockholms kommun räknas tjänstgöringstiden från och med den 15 oktober det år då valet har skett.

2. Förslag till ny lydelse av 2 kap. 6 § lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter

Nuvarande lydelse

Av utskottet föreslagen lydelse

2 kap.
6 §

Ledamöter och suppleanter i kyrkofullmäktige väljs för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det år då valet har skett.

Ledamöter och suppleanter i kyrkofullmäktige väljs för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det år då valet har skett. *Om valprövningsnämnden har beslutat om omval enligt 51 § andra stycket lagen (1972:620) om kyrkofullmäktigval, skall dock tjänstgöringstiden förlängas till dess omvalet har avslutats.*

